

Nr 2 sommar 2018

SMÅBRUKAREN

Tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter

TOPPRESTÅURANGERNAS
/ FAVORITODLARE

FÖRNYELSE I
STYRELSEN

JORDBRUK I NORRA SVERIGE

PRODUKTIONSINFORMATION

Småbrukaren är en tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter. Tidningen utkommer med fyra nr/år.

Redaktör:

Marina Eriksson
Örstad 3, 618 33 Kolmården
Tel.: 0703-57 95 64
redaktionen@sverigessmabrukare.se

Ansvarig utgivare: Marina Eriksson

Grafisk form och layout: Jonas Wangsten

Insänt material kan komma att kortas och redigeras. För icke beställt material ansvaras ej. Önskas material åter ska ett frankerat returkuvert skickas med.

Eftertryck tillåtet efter redaktionens medgivande.

Prenumeration

Tidningen ingår i medlemsavgiften, 400 kr/år, för Småbrukarna. Vill du bli medlem kontakta förbundet. Endast prenumeration, 390 kr/år. Betalas till bankgiro 5334-9494.

Annonsansvarig: Marina Eriksson
marina@sverigessmabrukare.se

Tryck: Trydells, Laholm

Ordförande

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 0555-722 05 eller 070-588 38 16
info@sverigessmabrukare.se

Kassör, Medlemsregister & Kansli

Lena Larson
Estenstorp 5, 5571 69 Malmbäck
Tel: 0380-66 20 51 eller 070-55 92 769
kansliet@sverigessmabrukare.se

Besök vår hemsida

www.sverigessmabrukare.se

TEMA NORRA SVERIGE

Gästskribent: Thorsten Laxvik.....	5
Bönder i midnattssolens land.....	6-9
Det nordsvenska kulturlandskapets framtid.....	10
Landsbygdsriksdagen.....	11
Svensk agrarhistoria – Nybyggarland.....	18-21

ALLTID I SMÅBRUKAREN

Ledare.....	3
Reportage: hög kvalitet och nischprodukter.....	12-16
Notis: KRAVS nya ordförande – Linus Källander.....	8-9
Debatt: Utan bönder ingen civil beredskap.....	22
Förbundsnytt: Konventionen om biologisk mångfald.....	23
Förbundsnytt: Årsstämman.....	24-25
Torget.....	26
Brev till Småbrukaren.....	27
Notis: Småbrukskonvent.....	28
Gåvor.....	29
Aktiviteter.....	30
Kontaktuppgifter till lokalavdelningar.....	31

NÅGON ANNAN FÅR ALLTID TA KOSTNADEN

På 1980-talet dök begreppet "Just In Time" upp. Det betyder i korthet att inget skall tillverkas förrän det efterfrågas och tillgodoser kundens behov. Den stora anledningen till "Just In Time" är att man vill förhindra att kapital binds i varulager. Volvo var här en föregångare. De krävde att underleverantörerna skulle leverera bilkomponenterna endast några timmar innan montering i bilen. För att det här skulle fungera så var underleverantören eller dennes underleverantör tvungen att hålla lager istället.

BONDEN HÅLLER LAGRET

Det som är intressant är att vid ungefär den här tiden började samma principer användas för Sveriges matförsörjning. Idag har vi inga beredskapslager kvar. Butikerna förlitar sig på att varuleveranserna kommer varje dag. Detsamma gäller för butikskedjornas centrallager. I slutändan är det alla bönder som måste backa upp den slimmade matvarukedjan. Det är vi som måste hålla de lager som krävs för att "Just In Time" skall fungera. Extra tydligt blir det här när slakterierna påstår att de inte kan ta emot djur på grund av bristande efterfrågan, med långa slaktköer som följd. Det är alltså bonden som får hålla matlagret vilket ger stora extra kostnader. Intressant är att slakterierna får ha tillgång till Jordbruksverkets databas över alla djur.

Därmed vet de exakt hur de skall spela ut bönderna och pressa avräkningspriset.

DUBBELT AKTUELLT

Problemet med "Just In Time" har den senaste månaderna blivit dubbelt aktuellt. Samtidigt som alla hushåll fick MSBs broschyr "Om krisen eller kriget kommer" i brevlådan så upplever vi den varmaste och torraste våren på länge. Broschyren uppmanar alla medborgare att ha ett eget matlager mm för att klara sig själv upp till en vecka om det blir störningar i samhället. Butikerna kommer alltså inte att kunna leverera mat till medborgarna eftersom de inte har några lager.

TORKAN ÄR FÖRÖDANDE

Frågan är då om bönderna kan täcka upp för bristande lager högre upp i matkedjan. Ja, ett normalt år så hade det kanske varit möjligt men i år lär det bli väldigt svårt. Dagligen ser vi och hör om vilka stora problem torkan medför. På min gård där vi odlar grönsaker så har vi klarat oss hjälpligt tack vare två brunnar och bevattning. Men mycket jobb är det förstås. Värre är det för spannmålsodlare och djurbönder. I stora delar av södra och mellersta Sverige torkar spannmålen bort om det inte kommer rejält med regn i mitten på juni. Djurbönderna har det lika jobbigt. Den första vallskörden ser ut att ligga en

bra bit under det normala och återväxten blir liten. Redan nu stödutfodrar man med ensilage från förra året då betet inte räcker till. Oron växer för att lantbrukare ska behöva nödslakta djur om betena inte återhämtar sig. Återigen påminns vi om att slakterierna inte är förstående för böndernas situation.

Tidningsrubrikerna "Extremtorka tvingar bönder till slakt" härom veckan sammanfattar situationen väldigt bra. Kanske bättre än vad de själva hade tänkt. Torkan 2018 kan mycket väl bli det svenska lantbrukets dödsstöt.

I denna tidning lägger vi lite extra fokus på Norrland och de utmaningar som finns och fanns kring att bedriva jordbruk i norra Sverige. Trevlig läsning

JONAS WANGSTEN

Myrbodarna ovanför Valsjöbyn.

NU HAR JAG FÖRSTÅTT

KONFERENSEN OM DET NORDSVENSKA KULTURLANDSKAPET
BLEV EN RIKTIG AHA-UPPLEVELSE. JAG TYCKTE MIG VARA
HYFSAT ORIENTERAD OM FÄBODKULTUREN,
MEN NÄR KARTAN ÖVER 100 000 FÄBODAR LADES FRAM INSÅG JAG
DEN OERHÖRDA BETYDELSEN AV DETTA.

Varenda kvadratcentimeter av Nordsverige var brukad för 100 år sedan. Runt varje fäbod fanns ett kulturlandskap med betesmarker, lövtäcker med mera som sträckte sig runt 15 kilometer åt alla håll. I fjällen och i skogen fanns också samerna. Människa och natur i symbios, ett brukande utan förbrukande. En unik källa till kunskap i vår tid då jordbruk, förädling och distribution av maten står för 40 procent av klimatgaserna i global skala.

SKANDAL

Detta kulturarv i världsklass, denna samlade månghundraåriga kunskap, detta unika liv av människa, natur och djur i samarbete behandlas emellertid som en tycka-syndom-företeelse i samhället. Något som ska inordnas i EUs bidragssystem för att ens kunna fortleva. Behandlingen av fäbodkulturen från statsmakternas sida visar på en förskräckande brist på bildning bland dagens beslutsfattare. Här finns svaren på flera av vår tids stora frågor

kring klimat, tålig livsmedelsförsörjning, naturbruk och inte minst kultur. Istället satsar vi på att odla kött i näringslösningar, pumpa ner koldioxid i gamla gruvor och våldta moder skog. Vi fortsätter tro att ekonomisk tillväxt ska lösa allt fast vi vet att konsumtionen måste reduceras till en femtedel för att klara människans fortsatta liv. Planeten klarar sig utan oss som bekant. Den styvmoderliga behandlingen av vårt kulturarv är minst sagt en skandal.

Smöret tvättas.
Handens rörelser och färdigheter är grunden
för hjärnans utveckling.
Vad händer med dem som bara pekar på skärmar?

VÅRT ANSVAR

Att statsmakterna är genuint obildade innebär inte en ansvarsbefrielse för oss. Vi måste själva göra allt som står i vår makt och det måste göras på ekonomiskt hållbara villkor. Fäbodkulturens kunskap får inte bli en museal företeelse. Vi måste visa att dess grundläggande förhållningssätt till naturen, djuren och människorna är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart. Vi ska inte återgå till något gammalt, utan använda gammal visdom till att bevara det som finns kvar och bygga nytt på beprövad erfarenhet.

ÄT FJÄLLKO

Ju fler fjällkor vi äter upp ju fler blir de. Vi måste börja med att efterfråga fjällkors produkter. Ost, mese, kött med mera. Vi behöver bygga slakterier och charkuterier i skogslandskapet, vi behöver bygga upp kompetens kring tillvaratagande och

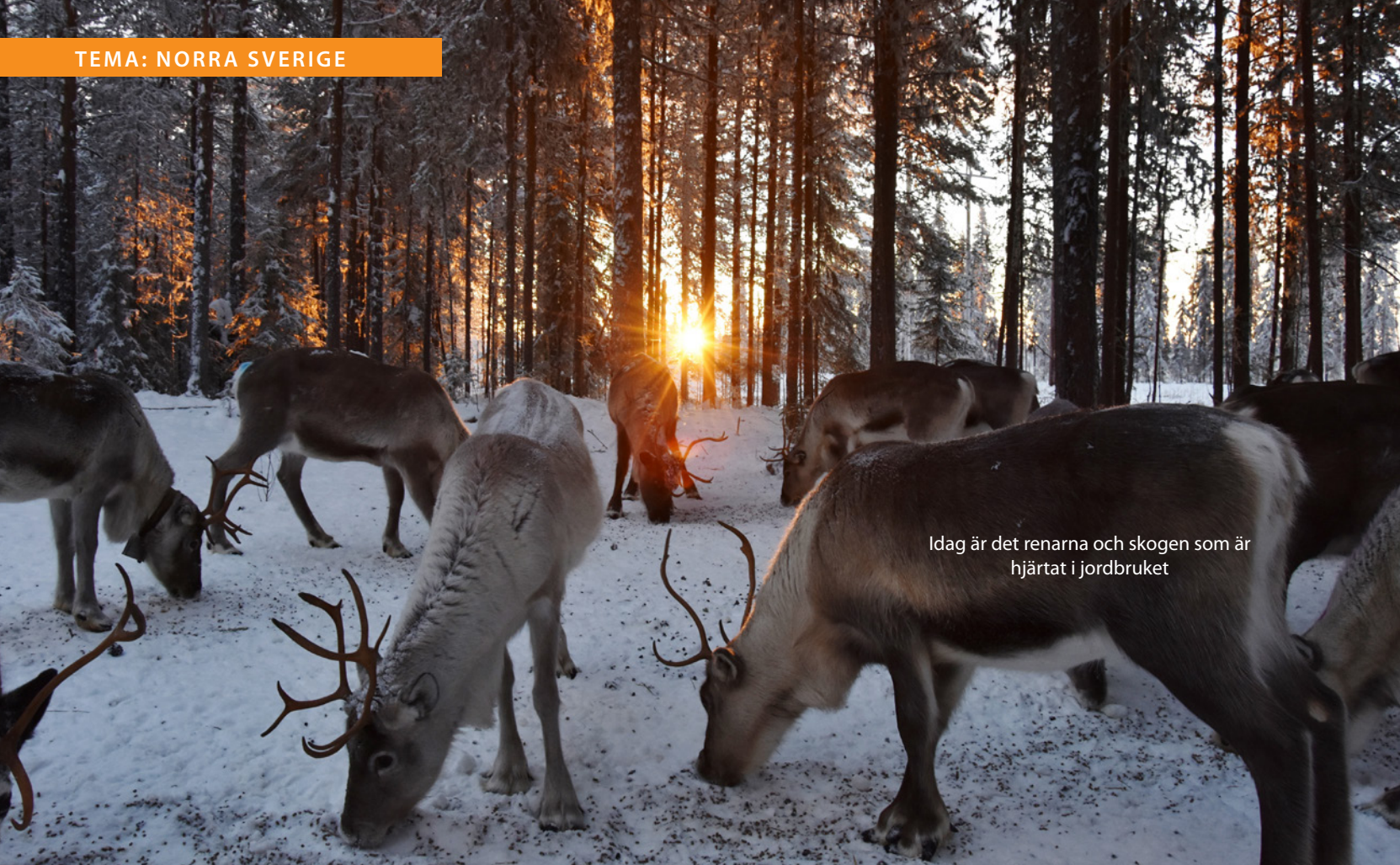
förädling. Inte minst behövs distribution, något som alltid är det småskaligas största problem. Det behöver göras i en långsiktig och stabil satsning. Vi måste bygga upp lokala bildningscentrum kring fäbodkulturen kopplad till försäljning av produkter från verksamheterna.

Vi måste avkräva statsmakterna ett aktivt stöd till detta, utanför bidragssystemen. Ungefär som Nationalmuséet eller Forum för levande historia får stöd för sin verksamhet.

THORSTEN LAXVIK

Landsbygdsentreprenör

Idag är det renarna och skogen som är hjärtat i jordbruket

BÖNDER I MIDNATTSSOLENS LAND

**ROLAND OCH ELAINE BJÖRNFOT DRIVER LANTBRUK LÅNGT UPPE I NORR,
DÄR VÅRBRUKET BÖRJAR I JUNI OCH SPANNMÅL INTE HINNER MOGNA.
UNDER MÅNGA ÅR VAR DE HÄNGIVNA MJÖLKBÖNDER.**

NU HAR MJÖLKPUMPEN TYSTNAT, MEN DERAS ENGAGEMANG TAR ALDRIG SLUT.

Roland tog över sin föräldragård i Ylinenjärvi, Övertorneå, direkt efter avslutad grundskola. 1978, vid 16 års ålder, blev han mjölkbonde med 16 kor. Den unga seminören Elaine besökte gården ibland, tyckte uppstod och de bildade snart familj.

– Redan som barn var jag intresserad av kor och lantbruk. Min dröm var att bli bonde i byn Narken som var min fars hemby. Drömmen var starkt inspirerad av farmor och farfars gård. Det var den finaste plats jag kände till. Som vuxen utbildade jag mig till husdjurstekniker för att få hålla på med kor, säger Elaine.

NY GÅRD

Roland och Elaine arbetade tillsammans på hans föräldragård fram till 1998. Då fick de tillfälle att köpa en fin gård i just Narken, helt enligt Elaines barndomsdröm. Där fanns 45 ha åkermark och en välbyggd ladugård med plats för 40 mjölkkor.

– Det räknades som en ganska stor gård då, för att vara här uppe i alla fall. Mjölkproduktionen har gått bra med fin mjölk kvalitet och höga fetthalter. Ett riktigt bra ensilage har varit en bidragande orsak till de fina siffrorna, men även vårt stora intresse. Som husdjurstekniker var det viktigt för mig att hålla hög kvalitet på mjölken, säger Elaine.

Eftersom det är för korta somrar för spannmålsodling så här långt norrut, så har kraftfodret köpts in som färdigfoder. Men det behövs inte så mycket kraftfoder om ensilaget håller hög kvalitet. Elaine berättar att när de analyserade sitt grovfoder visade det sig att sockerhalten var ovanligt hög.

– Det är mest rena timotejvallar vi odlar här och vi har inte haft några direkta problem med ogräs. Att det är ljus dygnet runt på sommaren påverkar näringsinnehållet i gräset, särskilt när det gäller sockerhalten. Tillväxten är väldigt snabb här, säger hon.

Den sista mjölken hämtas

SLUTADE PÅ TOPP

För 1,5 år sedan slutade de helt med mjölkarna. Koantalet trappades ner under några års tid, det var en ordnad och väl genomtänkt avslutning på livet som mjölkbönder.

– När vi slutade hade Roland varit mjölkbonde i 41 år. Många har undrat varför vi inte fortsatte, vi är ju inte lastgamlar. Den viktigaste orsaken var att ingen av våra vuxna barn ville ta över mjölkproduktionen. Då kunde vi lika gärna sluta när det fortfarande gick bra. Vi ville också utveckla fastigheten på andra sätt, tex har vi köpt till en hel del skogsmark. Roland ville ha mer tid till att sköta skogen – och så har han många mils snökörning på vintern, säger Elaine.

De tre vuxna barnen jobbar på olika sätt inom de gröna näringarna. Alla i familjen har renmärke, men det är bara ena sonen som ägnar sig åt renar på heltid.

SPRIDER KUNSKAP

– Under alla år har jag behållit mitt arbete som Sveriges nordligaste husdjurstekniker. Det har varit ett sätt att kunna investera och utveckla företaget. En lön utifrån är också en trygghet när jordbrukets lönsamhet varierar som den gör. Nu jobbar jag heltid som klasslärare. Det är jätteroligt och jag får möjlighet att sprida kunskap om jordbruk till en ny generation, säger Elaine.

När seminjobbet tog slut, eftersom filialen lades ner, hade Elaine en vision om att hon skulle åka runt i skolorna och berätta om hur det fungerar på en gård. Hon anser att kunskapsbristen är stor. Det finns ett skriande behov av att lära både barn och vuxna om jordbruk. Projektet blev inte av då eftersom det var svårt att lösa finansieringen.

– Trenden med allt fler djurrättsaktivister beror nog på att många tror att djuren har det dåligt. Jag brukar bemöta dem, tex i sociala medier. Sist jag mötte aktivister så frågade jag: Hur många av er är uppvuxna på veganmat? Kommer era egna barn endast att få veganmat? De blir lite osäkra då. Det är mest unga personer och de livnar sig till stor del på importerad mat. Jag förklarar att häruppe kan vi inte odla vilka växter som helst. Potatis och morötter går bra, men framförallt är det gräset som växer och frodas här. Djurhållningen har alltid varit en förutsättning för att kunna bo så här långt norr ut. Jag berättar för dem att kretsloppet inte fungerar utan djuren, säger hon.

TEXT: MARINA ERIKSSON
BILD: ELAINE BJÖRNFOT

Att sluta med mjölkarna var inte lätt, även om det var ett väl genomtänkt beslut.

Under de kalla vinternätterna är det skönt med en vedeldad bastu i det vackra norrskenet.

Vad är det bästa med att vara bonde i Norrland?

Det är gott om plats här, och gårdarna är ju betydligt billigare än vad som gäller söderut. Man kan köpa ett ställe utan att ta så stora lån. Vi har sällan problem med torka för det blir aldrig riktigt hett här. På sommaren är det ljust hela tiden!

Vad är den största utmaningen?

Så högt upp som vi bor är det väldigt kort växtodlingssäsong, den räcker inte till för spannmålsodling. Men det varierar mycket beroende på var man

bor. Bara 10 mil söderut fungerar det att odla korn. Vi åker ofta skidor de första dagarna i maj och vårsådden får vi vänta med till början av juni. Men sedan händer allt på en gång, första ensilageskörden tar vi till midsommarveckan eller veckan efter. Den glesa befolkningen gör att det kan vara svårare att tex öppna gårdsbutik.

Hur är möjligheterna för någon som vill bli småbrukare att hitta en gård i era trakter?

I älvdalarna har det funnits mängder av små gårdar. De flesta av dem

brukas inte längre. Vissa har blivit sommarstugor och några står tomma. Det är bra att skapa kontakter, alla ställen kommer ju inte ut på marknaden.

Har du något råd till intresserade ungdomar?

Jag tror på att man ska våga! Det har varit ett uppsving i intresset för lokalproducerad mat. Men det är bra att börja i liten skala. Möjligheten finns att bygga upp något här i norr.

DET NORDSVENSKA KULTURLANDSKAPETS FRAMTID

NORRA SVERIGE UPPFATTAS IBLAND SOM EN VILDMARK, TROTS ATT MÄNNISKOR HAR LEVT OCH VERKAT DÄR I FLERA TUSEN ÅR. PÅ KONFERENSEN I ÖSTERSUND DEN 19-20 APRIL DISKUTERADES HUR UNIKA NATUR- OCH KULTURVÄRDEN SKA KUNNA FINNAS KVAR OCH UTVECKLAS.

Målet för konferensen var att synliggöra det norrländska kulturlandskapets värden, de värden som ofta är okända eller osynliggjorda i det politiska samtalet. Anordnare var Nätverket Svenska kulturlandskap, Föreningen Sveriges Fäbodbrukare, Länsstyrelsen i Jämtland, Sveriges Hembygdsförbund Heimbygda och Centrum för biologisk mångfald.

Fäbodkultur, svedjefinnkultur, bondekultur och samisk kultur har alla varit med och format det nordsvenska kulturlandskapet. Det är viktigt att fånga upp och bevara kunskapen om hur detta unika kulturlandskap kan brukas och bevaras. Genom konventionen om biologisk mångfald, främst artikel 8j

och 10c, har Sverige också tagit på sig ansvaret att bevara traditionell kunskap och sedvanebruk. Företagen som verkar här måste få en rimlig chans att överleva, annars blir det ingen biologisk mångfald.

OLIKA KOMPETENSOMRÅDEN

Gudrun Fahlander från Söderköping deltog i konferensen. Hon är allmänt intresserad av jordbruk och självförsörjning och mångårig medlem i Småbrukarna.

– Vi var många olika människor där med vitt skilda kompetensområden. Det var folk från olika föreningar, myndigheter, företagare och intresserade privatpersoner. Flera tjänstemän från länsstyrelserna uppe i norr var där. De verkade väldigt engagerade. Jag uppfattade det som att myndigheterna i stort hade ett bra samarbete med bönder och djurägare.

Det var intressant att lyssna på Tor Norrman från Skärvången, han berättade om hur han redan som ung valde att ägna sitt liv åt getavel. Nu har han varit ordförande i Svenska Getavelsförbundet i 40 år. Framtiden för hans arbete är säkrad, eftersom det finns personer i byn som på sikt kan ta över hans getter, säger Gudrun.

Bland de många föredragshållarna märktes Thorsten Laxvik som pratade om uppfödning av nötdjur, Jörgen Andersson, Fjällbete om regenerativt jordbruk och Kristian Olofsson, Fäbodbrukarna om fäbodkulturen. Utblickar gjordes också till två jämförbara länder; Norge och Schweiz. Två länder där statens intresse för småbruk är betydligt större än här.

– Det var workshops och diskussioner, jag lärde mig mycket nytt. Kände mig peppad och uppmuntrad av att träffa så många engagerade människor. Min dröm är att någon gång få jobba en sommar på fäbod, säger Gudrun.

MARINA ERIKSSON

Gudrun Fahlander

LANDSBYGDSRIKSDAGEN

Under några intensiva dagar samlades landsbygdsaktivister, politiker och tjänstemän med syftet att sätta landsbygdsfrågorna högt upp på den politiska agendan.

Landsbygdsriksdagen arrangerades första gången 1989 av riksorganisationen "Hela Sverige ska leva". I år var det Västernorrland som höll i arrangörstrådarna när Örnsköldsvik stod värd för 2018 års evenemang.

LANDSBYGDSRIKSDAGEN 2018
VÄSTERNORRLAND 18-20 MAJ

HELA SVERIGE.
 Hela Sverige ska leva.

– Allt var väldigt fint anordnat på Fjällräven Arena. Det var seminarium, föreläsningar och studiebesök. Samtliga partiledare utom Ebba Bucht-Thor var där (KD hade skickat sin landsbygdspolitiska talesperson Magnus Oscarsson istället), jag hörde att det skulle vara den enda partiledardebatten utanför Stockholm som hölls före valet. Frågor till partiledarna hade vi tagit fram under tidigare seminarium. Alla partier sade sig vilja värna om landsbygden, det var mycket fint prat. Men man vet ju inte hur de sedan gör i praktiken, säger Victoria Svensson som var där som både deltagare och pristagare .

UTTALANDE OM NY POLITIK

På söndagen antog Landsbygdsriksdagen ett utlåtande som hade röstats fram av deltagarna:

"Vi behöver en ny politik för Sveriges landsbygder. Under en lång tid har landsbygdens behov nedprioriterats, vilket har skapat ett klivet land. Det är nu dags att ta krafttag mot denna negativa utveckling. Vi vill ha ett land i balans. Vi måste finna nya lösningar på landsbygden som anpassas efter de lokala förhållandena. Vi tycker att landsbygden måste få finnas till på sina egna villkor och utvecklas efter sina egna förutsättningar."

Några konkreta att-göra-punkter var att "Förenkla regelverk och projekt-administration samt minska byråkratin" och "Främja lokal finansiering, lokalt inflytande och civilsamhället."

PRISUTDELNING

Ett uppskattat inslag under varje landsbygdsriksdag är prisutdelningarna. Fina priser och utmärkelser delas ut till lokala grupper och eldsjälar som har gjort något extra för sin bygd. Särskilt roligt från Småbrukarnas perspektiv var att Victoria Svensson och Annika Gustafsson från Skövde vann tidningen Lands "Hela Sveriges Land-stipendium" för sitt ideella arbete med att bygga upp Sveriges största REKO-ring. Dessa två inspirerande kvinnor blev nyligen invalda i vår förbundsstyrelse. Victoria Svensson var på plats och tog emot stipendiet på 35000 kronor.

Carina Löfgren från LAND hade i förväg talat om för Annika och Victoria att de skulle få priset, men att de måste hålla det hemligt. Annika fick förhinder och kunde tyvärr inte vara med i Örnsköldsvik,

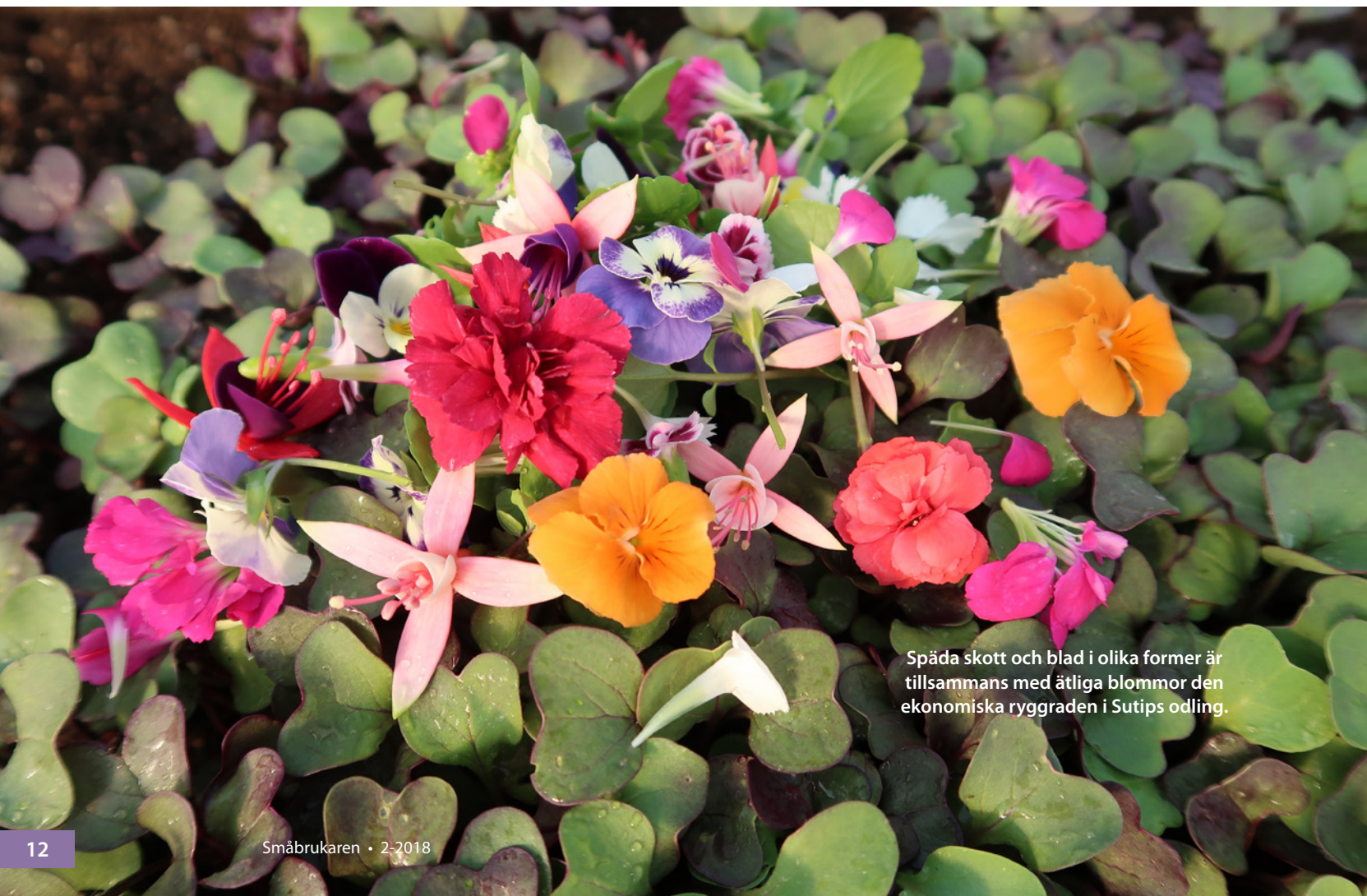
Stolta pristagare

men Victoria gick upp på scenen till publikens jubel.

– Vi kunde knappt tro på det först, men vi är jättestolta! Förhoppningsvis kan detta ge en extra medial skjuts åt hela REKO-rörelsen. Det finns stora möjligheter med REKO som enligt mig är det bästa sättet att nå ut för den som tillverkar mat i liten skala. Om man tänker framåt så kan en småskalig produktion med avsättning via REKO vara en möjlighet för tex arbetslösa eller nyanlända personer att komma in i arbetslivet, säger Victoria.

MARINA ERIKSSON

GRÖNSAKERNA ÄR REDAN SÅLDA NÄR HON SÅR

Späda skott och blad i olika former är tillsammans med ätliga blommor den ekonomiska ryggraden i Sutips odling.

SUTIP AUSTAD HAR MOT ALLA ODDS BLIVIT FINKRÖGARNAS GRÖNSAKSGURU. KOCKARNA STÅR NUMERA PÅ KÖ FÖR ATT KUNNA SERVERA GRÖNSAKER MED JUST HENNES UNIKA KVALITÉ. MEN HON SÄLJER BARA TILL DE SOM RESPEKTERAR HENNES SYSTEM. OM EN KUND HAR FEL ATTITYD ELLER MISSAR ATT BESTÄLLA I FEBRUARI, DÅ FÅR DE INTE KÖPA NÅGOT.

När jag ser den väderbitna skylten som förkunnar att ”här börjar Norge, landet där gurkan är krokig” – då förstår jag att jag kommit rätt. Austad gård utanför Spekeröd är Sutips eget rike, ingen ska komma och tala om för henne vad hon ska odla. De 20 hektaren brukas därför utan EU-bidrag.

– Anledningen till att vi köpte gården var från början att jag ville rädda mitt äktenskap. Vi hade ett hus i Partille, men jag tänkte att en gård är ett bra sätt att börja om. Sedan steg räntorna dramatiskt, så vi blev tvungna att sälja ett av ställena och vi valde att behålla gården. Jag hade just avslutat en utbildning med ekonomisk inriktning och gick sedan till arbetsförmedlingen för att söka jobb. Där tyckte de att jag skulle söka städjobb, eftersom en invandrare som jag inte skulle ha en chans att få andra jobb. Jag var så förbannad på arbetsförmedlingen, de tittade inte ens på några andra alternativ, säger Sutip.

Ilskan över att bli underskattad behövde få ett utlopp. Sutip började gräva i den tunga lerjorden. Hon hade inga maskiner, bara en nyinköpt spade.

– I början tänkte jag ingenting, hade ingen plan mer än att jag skulle odla alltmöjligt. Men planerna växte fram sedan, jag lånade böcker om odling på biblioteket och provade mig fram. Jag började sälja grönsaker till en lunchrestaurang men höll först ganska låga priser eftersom jag fortfarande var ”nybörjare”, säger hon.

RYKTET SPRED SIG

Samarbetet med lunchrestaurangen fungerade bra, men den tredje säsongen sade ägaren ifrån – han tyckte inte att hon skulle slösa bort sina fina produkter på en enkel lunchrestaurang! Däremot hade han spridit ryktet om Sutips grönsaker till kollegor på finare krogar, så plötsligt fanns det gott om köpstarka kunder.

– Krögarna fick komma hit och titta. Jag förklarade mitt system, att de måste beställa i förväg så att jag kan planera sådderna. De måste också lova att hantera mina produkter rätt, tex när det gäller transporter och att hålla rätt temperatur, säger Sutip.

Det första växthuset köptes in 1993 när Sutip hade fått ett stipendium på tio tusen från Västsvenska Hushållningssällskapet.

”I TOLV ÅR VAR JAG KRAV-ODLARE. MEN SEDAN SKULLE DE HA 2000 KRONOR MER FÖR ATT JAG HADE BYGGT YTTERLIGARE ETT VÄXTHUS. DÅ BLEV JAG ARG OCH GICK UR KRAV. KUNDERNA BRYDDE SIG INTE OM DET. DE VAR BARA INTRESSERADE AV MITT VARUMÄRKE – AUSTAD GÅRD.”

Sutip odlar många ovanliga sorters grönsaker. Den här sirliga skönheten heter Japanskt sjögräs.

Nu finns det sex växthus. Alla är plasttäckta bågväxthus som används utan tillskottsvärme. Verksamheten ligger därför i ide fyra månader om året. Det är då Sutip vilar och äter upp sig inför nästa intensiva säsong.

MÄSTARE PÅ PLANERING

När man går runt bland mångfalden av grödor i Sutips olika växthus är det svårt att se hur hennes system fungerar. Hur kan hon hålla reda på alla olika produkter och leveranstider?

– Jag har allt här inne, säger hon och knackar med pek fingret på tinningen. I mitten av januari börjar jag planera, sedan är det kundmöte den första februari. 15:e februari är hela odlings säsongen färdigplanerad. Jag tackar aldrig för att någon vill köpa av mig, utan räknar bara ut om det är lönsamt eller inte, säger Sutip.

Det odlas över 100 olika sorters grönsaker på Austad Gård, men den ekonomiska tyngdpunkten ligger på gröna blad och ”dekorsgrönsaker”. Vattenkrasse, kinesisk spenat, glasört och röd amarant samsas i bäddarna med en mängd ätliga blommor som tex penséeer och nejlikor. Här finns också många sorters kryddväxter som timjan, koriander och övervintrad (!) rosmarin. Allting handvattnas med slang, vissa grödor kräver vatten flera gånger om dagen. Sutip sköter alla odlingsmoment själv. De gånger hon får hjälp av någon så handlar det om annat, tex städning eller växthusbygge.

EFFEKTIVT HANDARBETE

Efter snart 30 år som odlare har hon finslipat sina arbetsmetoder, alla moment utförs med exakt precision.

– Jag gillar inte maskiner. Därför bygger nästan allting här på handarbete.

Stressar gör jag aldrig, men jag är bra på att jobba effektivt. Telefonen får ligga kvar inne när jag går ut i växthusen. En gammal traktor har jag och ibland får jag hjälp av en granne att plöja, säger hon och pekar ut mot frilandsodlingen där lök och bondbönor redan har kommit en bit på väg.

Jorden på Austad gård kan bäst beskrivas som tung lera – inte riktigt vad man väntar sig hos en grönsaksodlare. Sutip påpekar att leran fungerar bra om man bara plöjer, sår och rensar i exakt rätt tid. Ogräsrensningen på friland sköter hon med ett vanligt skyffeljärn. Jorden i växthusens bäddar är lucker och fin, men där har det också jordförbättrats under många år.

UTMANINGAR

När skilsmässan efter tio år var ett faktum kom det flera utmaningar in i bilden.

– Gubben var inte intresserad av odlingen, men han var bra på allt som man gör med en dator. Bokföring, fakturor, att göra etiketter – det tog tre månader så hade jag lärt mig att göra det själv. Kunderna frågade: Har du ingen Facebook? Så då fick jag lista ut hur det fungerade, sedan twitter och instagram... Svårsonen säger att jag har blivit väldigt modern, säger Sutip.

AFFÄRSSINNE

Banken trodde inte på att Sutip skulle klara av att ta över gårdens ekonomi själv. -Jag sade ”ge mig ett år, om jag inte bevisat mig då så kan ni sälja gården”. Kunderna fick sponsra mig i början och jag pantsatte mina smycken, men det gick vägen, säger hon.

Odlingen på Austad gård är numera ett känt begrepp. Sutip har blivit mentor till många småodlare, men hon vill välja själv vem hon delar med sig till.

– Tro och vilja är viktigt, men utan kunskap går det inte. Gå ”all in”, analysera dig själv, tänk, läs på. Jag åkte till partihallarna i två månader för att se vad de hade i sortimentet. Ta kontakt med Hushållningssällskapet och länsstyrelsen, de kanske kan hjälpa till. Fråga dig själv vad du älskar att äta och sälja, men du måste alltid kunna räkna baklänges på vinst, säger hon.

MARINA ERIKSSON

”JAG ODLAR ALLT MÖJLIGT,
VÄXTER SOM HÄRSTAMMAR
FRÅN ALLA JORDENS HÖRN.
DET ÄR BARA ATT
PROVA SIG FRAM.”

- Gör:** Odlar framförallt blad- och garneringsgrönsaker till grossister och finare restauranger. Experimenterar med nya grödor och odlingsätt. Är känd för att leverera kvalitetsprodukter med lång hållbarhet.
- Bor:** På Austad Gård i Spekeröd utanför Stenungsund, ca 4,5 mil norr om Göteborg. Gårdens 20 hektar består främst av tung lerjord.
- Familj:** 3 vuxna barn och en särbo.
- Ålder:** Trodde fram till nyligen att hon snart skulle fylla 70 år. Men en biologisk helbror som hon inte visste om sökte upp henne. Sutip var först misstänksam och gjorde därför ett DNA-prov. Allt stämde och brodern kunde lämna uppgifter som visade att det snarare är 60 år som hon fyller.
- Bakgrund:** Föddes i Thailand i en fattig familj. Sutips far, som var från Burma, dog tidigt och hon pantsattes som barnarbetare i ett rikt fosterhem. Där bodde hon under många år, omständigheterna var svåra. Kom till Sverige första gången på 70-talet.
- Hobby:** Att plocka svamp, helst sällsynta svampar. Har i perioder plockat mängder av svamp och nässlor till försäljning.
- Intressen:** Naturen, matlagning, ekologisk odling och läkeörter.

Sutip har en ovanligt kreativ syn på vad som är ätbart - och säljbart. Här visar hon hur stjälkar av mjölkört (rallarros) kan skalas och kokas som sparris.

I Sutips bok från 2016 kan man läsa om odlingsfilosofi, erfarenheter och om hennes väg till att bli heltidsodlare. Men framförallt innehåller boken en mängd odlingsbeskrivningar med ingående råd om sådd, skötsel och användning. En receptdel med thailändska rätter finns i slutet av boken.

För den som är nyfiken på asiatiska grönsaker är boken perfekt, både som inspiration och kunskapskälla.

KRAVS NYA ORDFÖRANDE VILL VARA EN MÖJLIGGÖRARE FÖR FÖRÄNDRING

Under våren blev det känt att Linus Källander blir ny ordförande för KRAVs styrelse. "Cirkeln är sluten" och "Äpplet faller inte långt från trädet" hördes från många äldre ekodlare. De syftar naturligtvis på Linus föräldrar. Pappa Karl Källander är välkänd ekobonde och en av KRAVs tre grundare. Mamma Inger Källander har spelat en viktig roll i det ekologiska jordbrukets framväxt i Sverige, hon skrev den första läroboken i ekologiskt jordbruk och var under 15 år ordförande i Ekologiska Lantbrukarna.

Linus saknar dock inte egna meriter. Från sin uppväxt på gården Sörtorp i Sörmland fick han med sig ett starkt engagemang för miljö och hållbarhet. Han är utbildad statsvetare och har arbetat mycket med demokratifrågor. 2010 var han initiativtagare och en av grundarna till "Dyrare mat.nu!", en politiskt obunden tankesmedja med syftet att skapa debatt runt villkoren för livsmedelsproduktion. Han har suttit fem år i KRAVs styrelse och varit vice ordförande under de sista tre åren.

Hej Linus, hur ser du på de minsta gårdarnas framtida roll i KRAV? Regelverken bara växer och många små brukare tycker att KRAV-kontrollen har blivit både fyrkantig och dyr.

– De små gårdarna är jätteviktiga för KRAV och jag vill att KRAV ska vara viktigt även för de mindre lantbrukarna. Där har vi en del jobb att göra. Målet är inte att det ska bli "enkelt" att vara KRAV-certifierad, vi ska fortsätta ha höga ambitioner. Men det ska vara värt varenda krona som lantbrukaren lägger.

Finns det någon intention från styrelsen att ni vill förenkla regelverket?

– Vi har tagit en ny strategi där vi strävar efter att göra reglerna mer användarvänliga. Vi tittar också på ett "kriteriebaserat system" som kan innebära en större flexibilitet för brukarna. Det skulle till exempel kunna handla om att det finns olika sätt att bidra till biologisk mångfald i produktionen.

Hur ställer du dig till att vissa ekologiska odlare - framförallt småskaliga grönsaksodlare med lokala kunder - går ur KRAV för att de tycker att kontrollavgiften blir orimligt hög i förhållande till omsättningen?

– Det är såklart jättetråkigt. Det ligger i vårt intresse att se till att KRAV fortfarande är relevant för småbrukare. Men vi sätter inte priserna, det gör certifieringsföretagen själva.

Vad tycker du om att EU-reglerna har "kidnappat" ordet ekologiskt så att det inte kan användas av ekodlare som inte ingår i de kontrollsystemen?

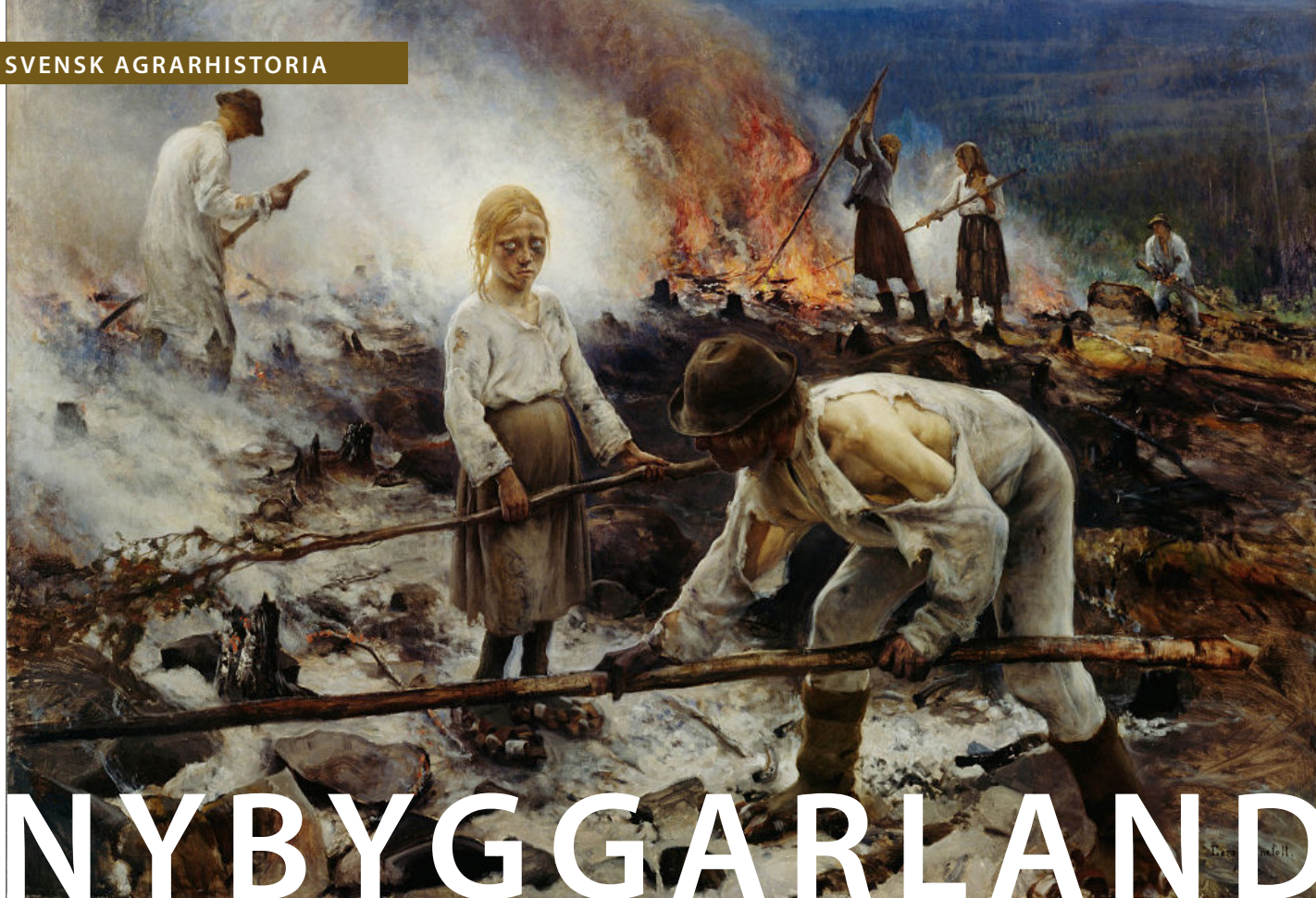
– Ja, så är det. Det är den verklighet vi måste förhålla oss till och det finns fördelar och nackdelar med det. Det viktiga för KRAV är att vi inte "nöjer" oss med att ligga på nivån för EU-ekologiskt utan att vi ska vara drivande i utvecklingen av ekologiska och hållbara livsmedel.

MARINA ERIKSSON

Aktuell: Som ny styrelseordförande i KRAV
 Ålder: 34 år
 Familj: Fru och två barn
 Bor: I Gnesta, Sörmland.
 Har en fot kvar i lantbruket på föräldragården Sörtorp
 Brinner för: Demokratifrågor, mänskliga rättigheter och hållbarhet i ett bredare perspektiv.

Foto: Karin Källander

NYBYGGGARLAND

Det har funnits människor i Norrland sedan isen försvann för flera tusen år sedan, men det var först på 1300-talet som den svenska expansionen utefter Norrlandskusten började.

Det gick dock långsamt och ännu på 1600-talet var lappmarken en enda stor vildmark där samerna kunde sköta sig själva utan inblandning av svenskar.

Under 1600-talet började staten (Kronan) allt mer intressera sig för norra Sverige. Kronans intresse för lappmarkerna intensifierades sedan silvermalm upptäckts på Nasafjället. Verksamheten vid de första gruvorna i lappmarken var helt och hållet beroende av samisk medverkan. Samerna var de enda som bodde i lappmarkerna, och de var de enda som kunde ombesörja de tunga och långväga transporterna med sina renforor. Samerna fick ersättning för sina insatser, men fick ändå i många fall tvingas in i tjänsten, eftersom de inte samtidigt kunde sköta sina vanliga sysslor. Om de vantrivdes alltför mycket flyttade de helt enkelt till en annan lappmark eller till Norge. Svenska staten blev därför mer och mer intresserad av att få svenska och finska jordbrukare att slå sig ned som nybyggare i lappmarkerna. Förutom den nytta detta kunde ha för gruvorna skulle nybyggesverksamhet också öka kronans skatteintäkter.

NYBYGGARFÖRORDNING

Planen var att låta bofast befolkning ta stora landområden i besittning. 1673 utformades så en förordning som gav nybyggare 15 års skattebefrielse och livslång befrielse från militärtjänstgöring. Ännu var det inte tal om odling utan försörjningen kom från boskap, jakt och fiske. Det här ledde till konflikter med samerna som kände att deras försörjningsmöjligheter minskade. Därför kom en ny förordning som tvingade nybyggarna att bryta mark för odling och som kraftigt begränsade deras rätt att jaga och fiska.

KRONAN DELAR UT MARK

För att förstå hur en nybyggare i Lappland hade det, skall vi följa Jonas Dahlström från Vilhelmina socken. På den här tiden var det svårt för jordlösa att finna mark i byns närhet. Våren 1779 gav sig Jonas iväg för att söka en lämplig plats för sin lilla

familj. Med sig hade han en yxa, en kniv, flintlåsboffa och ett nät. Han rodde norrut och fann till slut en plats som var lämplig. Han började med att riva björknäver till takbeläggning. Timmer till huset skulle huggas och bearbetas till väggar, tak och golv. Varje kväll lades nätet ut så att han fick mat till nästföljande dag. När hösten kom var huset klart och Jonas for tillbaka till fästmö och dotter. Under vintern ansökte de hos landshövdingen om att insynas det område som Jonas hade funnit.

Tidigt nästa vår vandrade familjen till den nybyggda stugan tillsammans med två nyinköpta kor och några får. Under sommaren vidtog ett omfattande slätterarbete för att få vintermat till djuren. I augusti kom kronolänsman med nämndemän och synade nybygget. Ett år senare blev familjen Dahlström lagligen erkända nybyggare i Strömnäs. Nu började ett mödosamt arbete med att bygga upp en gård med både odling och djurhållning.

150 år efter att familjen Dahlström, som första nybyggare, kom till Strömnäs är det en öppen och levande jordbruksbygd

NÄR SKOGEN FICK ETT VÄRDE

Under 1700-talet var det ganska lätt att få en bit egen mark av Kronan. Fortfarande i början av 1800-talet ansågs skogen vara värdelös och staten beslöt att sälja ut kronoallmänningar. Man bestämde vilken mark (skog) som bedömdes vara produktiv och vilken som skulle ratas (överlopsmarken). Senare under 1800-talet började skogen få ett större ekonomisk värde. Då började en dragkamp om skogen mellan skogsbolagen och staten (genom Domänstyrelsen). För kronans del avsattes den värdefullare skogen i kronoparker medan den resterande, huvudsakligen mindre värda skogsmarken, utgjorde "kronoöverlopsmark".

Jordbrukarna i Norrland utnyttjade förutom sina inägor också vidsträckta utmarker. Genom avvittringen (avskiljning) erhöll hemmansägarna äganderätt till delar av dessa utmarker medan övrig mark tillföll kronan.

STATEN OCH BOLAGEN

Skogsbolagen gjorde ofta upp kontrakten över en flaska brännvin, eller kanske två. Staten ägnade sig inte åt samma slags baggböleri, men roffade naturligtvis åt sig så gott det gick. Så här kunde det gå till: Under 1700-talets avvittringar var det inte så noga med skogen, men under 1800-talets avvittringar fanns ett tydligt mönster – kronan försökte begränsa böndernas skogsinnehav, särskilt under seklets andra halva. Både 1824 och 1873 års avvittringsstadgor sade att mark som redan var skild från staten inte skulle avvittras. Så blev det inte, all skog klassades som statlig, utom den upparbetade odlingsjorden. Den jorden delades sedan upp mellan bönderna. De fick också en del skogsmark för egen del och en del avsattes till allmänningar. Resten av skogen och fjällen behöll staten. Slutligen drog kronan in en hel del av de utängar som bönderna hade utanför sina skiften. Detta utan att de fick ny mark på närmare håll.

EGENDOMSLÖSA BOLAGSKARLAR

Några mil söder om Vilhelmina, alltså ca 8 mil från familjen Dahlström, föddes Lisa Johansson 1894. Den lilla byn heter Idvättet. Tack vare hennes memoarer vet vi hur det var att växa upp i södra Lappland runt förra sekelskiftet. Lisa var oäkting, vilket ledde till ett utanförskap. Vid den här tiden blev graviditeter utanför äktenskapet allt mer vanligt. Ett stort antal lätttröliga män, anställda av skogsbolag, sökte sig till Norrlands inland. Det var inte ovanligt att traktens flickor träffade dem. Männerna kom hit som en följd av storskalig exploatering av de rika naturresurserna. Dessa lönarbetare, utan rötter i trakten, kallades föraktfullt för "bolackare". Egendomslösa bolagskarlar som arbetade med att rensa flottningleder, bygga järnväg eller avverka skog.

Bolackarnas ankomst förde också med sig lönearbete till trakten, något som tidigare inte hade funnits. Dessutom införde de kaffe, socker, amerikanskt fläsk och vitt mjöl. En ny tid stundade.

ILLEGAL BOSÄTTNING

1898 bosatte sig Lisas familj på en allmänning och började bygga upp en gård. Vid avvitrning hamnade stället inom kronoparken, dvs statens område. Nu var det inte alls lika enkelt att bosätta sig på kronans mark som för 100 år sedan. Bosättningen i Idvattnet betraktades som intrång och avhysning hotade. All form av odling förbjöds. I samband med detta tog Lisas styvfar anställning hos storbolagen. Försörjningsansvaret vilade då helt på mor och barn. De överlevde tack vare att modern tog naturaavlönat arbete hos bönderna och att de, inte minst barnen, ägnade hela somrarna åt insamling. Sjöfågellägg, myrrgräs, löv, bär och bränsle. Hemliga odlingar runt stugan gav lite potatis och majrovor. Någon egentlig odling vågade man inte ha eftersom det inte var tillåtet. Den svåraste tiden var på vårvintern när de två korna sinade av brist på mat.

KRONOTORP

1904 förändrades Lisas liv. Då förvandlades deras illegala bosättning till ett så kallat kronotorp. Det var en följd av den statliga norrlandspolitiken och innebar ett stöd för nybyggen i statens kronoparker. Man fick en ersättning på 500 kronor för att bygga en bostad och lika mycket när två tunnland var uppodlat. En kronotorpare betalar sitt arrende genom dagsverken på kronans mark. Många jordlösa såg nu en framtid i norra Sverige.

Det blir väldigt tydligt att livet i Norrland i alla tider kraftigt har påverkats av staten och de stora bolagen. Marken, skogen, vattnet, malmen...

Tyvärn fortsätter detta ännu idag.

JONAS WANGSTEN

Källebergs honung & biredskap

Honung, biredskap,
bisamhällen.

Tvål och
hygienprodukter
Återförsäljare för
Töreboda Biredskap,
Ljusbergskupan

Tel 0471-420 73

mobil 070-510 66 28

epost:

kennerth.f@telia.com

Vill du delta i
bevarandet av våra
utrotningshotade
allmogekor?

Föreningen Allmogekon
Kristen Kortebäck
0521 316 60
allmogekon@swipnet.se

UTAN BÖNDER INGEN CIVIL BEREDSKAP

Nu tycker myndigheterna plötsligt att vi ska bli krismedvetna. Vi ska reflektera över hur vi får mat och vatten om strömmen försvinner under en längre tid. Vi ska bli ”mer förberedda för det oväntade”.

Det är Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) tillsammans med Försvarsmakten och Länsstyrelserna som denna vecka går ut med en ut bred kampanj under namnet ”Krisberedskapsveckan”.

Sanningen är att om Sveriges gränser stängs beräknas maten ta slut inom tre dagar. I första hand beror det på bränslebrist, men även om det fanns transportmedel så skulle maten vara slut inom en vecka. Sedan 1990-talet har vi inga beredskapslager alls längre, varken av mat eller bränsle. Antalet bönder har minskat drastiskt och landets självförsörjningsgrad på mat är nu mindre än 50%.

Samtliga riksdagspartier stod bakom de beslut och uppgörelser som har försatt oss i det här sårbara läget. Både när det gäller civil beredskap och avskaffandet av en egen svensk jordbrukspolitik. Det skedde som ett led i en allmän politisk omsvängning. Vi har sett stora privatiseringar och ”marknaden” som lösning på alla problem. EU och frihandelsavtalen har varit pådrivande i utvecklingen.

Partierna skyllde också på att det var ett ”nytt säkerhetspolitiskt läge” och att vi kan köpa mat från andra EU-länder i händelse av en kris. Tidigare erfarenhet från

1970-talet visar dock att många europeiska länder drabbas samtidigt när det blir brist på mat eller bränsle. Utrikespolitiska deklARATIONER om EU:s solidaritet för att trygga den civila beredskapen bygger därför på en illusion. Varken EU eller marknaden kan ersätta offentligt ansvar i händelse av en kris.

Det är bra att politikerna nu har vaknat och talar om beredskap i händelse av kris eller krig. Men att uppmana varje individ att ta ansvar för sin egen beredskap, det liknar mest en dimridå. Att återuppbygga den beredskap och matförsörjning vi en gång hade är en nödvändighet – och allas vårt gemensamma intresse.

Bönder och inte minst småbrukare är centrala för den civila beredskapen. Inte bara för att de producerar maten, utan också för det tekniska kunnandet och den decentraliserade maskinparken som behövs vid en allvarlig kris. Vi kräver därför att:

- Ge alla småbrukarorganisationer och andra bondeorganisationer en aktiv och permanent plats i ledningen för den nationella civila beredskapen.
- Höj självförsörjningsgraden så att Sverige likt Finland kan ge hela befolkningen mat i händelse av kris.
- Återskapa beredskapslagren för livsmedel och bränsle.

THOMAS GUNNARSSON

Familjejordbrukarna

LINN RABE

Framtidsjorden

MARINA ERIKSSON

Förbundet Sveriges Småbrukare

TORD BJÖRK

Jordens Vänner

JOEL HOLMDAHL

NOrdBruk

BIRGITTA HEDSTRÖM

Odlarföreningen Små frön

SAMVERKAN FÖR BEVARANDE OCH UTVECKLING AV TRADITIONELL EKOLOGISK KUNSKAP OCH SEDVANEBRUK

Den snabba utvecklingen av det moderna samhället har inneburit en hög belastning på naturen och dess biologiska mångfald. Kunskapen om äldre, ofta skonsammare, brukningsmetoder har påverkats så mycket att den riskerar förloras, vilket också har uppmärksamrats internationellt.

Konventionen om biologisk mångfald, (CBD) antogs av Världssamfundet vid toppmötet i Rio de Janeiro 1992. Det var ett led i arbetet för miljö och hållbar utveckling. Två år senare skrev Sverige på konventionen och den är därmed rättsligt bindande för oss.

Det är en bred konvention med ett angeläget syfte. Intressant nog innehåller den även delar som handlar om brukande- och rättighetsfrågor. I detta inryms hållbara brukningsmetoder, förvaltning av mark och biologiska resurser i sina naturliga sammanhang (in situ), och även jakt och fiske. Det handlar också om sedvänjor, livsstil, traditioner, immateriella värden och andliga aspekter, förhållningssätt till livsmiljö och framtid samt historiska förhållanden.

Konventionen syftar till att staterna ska respektera traditionell kunskap som är relevant för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald. Den skall främja en bredare tillämpning och kunskapsbärarnas deltagande i processer som rör genomförandet av CBD och

där traditionell kunskap eller sedvanligt nyttjande berörs. Allt detta kommer till uttryck i konventionens kapitel (artiklar) 8(j) och 10(c).

EN LÄGESBESKRIVNING

Ännu, långt mer än tjugo år sedan konventionen antogs, har dessa delar i konventionen inte omsatts i någon märkbar handling i vårt land. Det är möjligt att det "fallit mellan stolarna", men det kan också antas att detta uppfattats som ett svårhanterligt inslag inom ramen för "den svenska modellen". Det är på sitt vis också förstäligt mot bakgrund av de senaste årtiondenas starka urbanisering, samt för jordbrukssektorn och övriga areella näringar långtgående krav på ekonomisk produktivitetsutveckling och därmed drivande storleksrationalisering.

Men man måste därmed fråga sig hur övergripande politiska beslut och förvaltningsmyndigheternas agerande egentligen överensstämmer med ansvaret och behoven för urfolk och lokala brukarkulturer. Denna frågeställning ligger också i bakgrunden för det regeringsuppdrag som Miljödepartementet gav Naturvårdsverket i mars 2017 angående nationellt arbete om traditionell kunskap och hållbart nyttjande av biologisk mångfald.

NY SAMVERKANSPLATTFORM

Mot denna bakgrund har nu Förbundet Sveriges Småbrukare medverkat till att bilda det Svenska Brukarnätverket för Traditionell Ekologisk Kunskap. Detta sker tillsammans med Familjejordbrukarnas Riksförbund, Föreningen Naturbrukarna Sverige, Förbundet Svenskt Fäbodkultur och utmarksbruk, Föreningen Svenskt Fjälljordbruk (interim) samt Arbetsgruppen Skärgårdsbönder inom Skärgårdarnas Riksförbund.

Syftet med denna nya samverkansplattform är att utifrån våra perspektiv, roller och möjligheter medverka i och komplettera det nationella arbetet i enlighet med Konventionen om biologisk mångfald. Avsikten är att utveckla kunskaper och våra möjligheter vad gäller gröna näringsverksamheter, samt naturkultur- och andra samhälleliga värden.

Vår samverkan sker till att börja med informellt, men det är vår avsikt att ytterligare bredda och vidareutveckla detta, i första hand nationellt. Vi återkommer med information om det fortsatta arbetet.

KRISTIAN OLOFSSON

Förbundet Svenskt Fäbodkultur

JONAS WANGSTEN

Förbundet Sveriges Småbrukare

ÅRSSTÄMMAN

För tredje året i rad hölls förbundets årsstämma i Borghamn, det börjar redan likna en kär tradition. Anläggningens vackra läge precis vid Vättern bidrar säkert till den goda stämningen – men det är medlemmarna tillsammans som skapar framtidstro, goda samtal och engagemang.

Själva årsmötesförhandlingarna avlöpte lugnt och smidigt. Mötesordförande var liksom tidigare år Åke Johansson och till sekreterare valdes Bernt-Inge Johansson. Bernt-Inge utsågs senare till förbundsstyrelsens nya ordinarie sekreterare, eftersom Thomas Andersson lämnade förbundet i början av 2018.

Styrelsens verksamhetsberättelse var bifogad som en bilaga till dagordningen.

Innehållet i verksamhetsberättelsen för 2017 presenterades dock för alla medlemmar redan i december, då i form av ett medlemsbrev. Revisorerna Max Adolfsson och Sven Axelsson var nöjda med 2017 års ekonomiska resultat. Särskilt beröm fick förbundets kassör Lena Larsson. Hon sköter ekonomi och kansli på ett föredömligt sätt.

NYA STYRELSEMEDLEMMAR

Valberedningens förslag till omval, nyval och fyllnadsval godtogs av stämman. Anders Karlsson från Valdemarsvik och Maria Ekholm från Frändefors valdes in som nya ledamöter på två år. Fyllnadsval gjordes för Thomas Andersson och David Appelgren, det var Annika Gustavsson och Viktoria Svensson som båda valdes in som ledamöter för en tid av ett år. De ovan nämnda revisorerna samt valberedningens ordförande Ingrid Harrström fick förnyat förtroende även detta år.

INTRESSANTA GÄSTER

Stämman gästades i år av lärare och elever från Småbrukarlinjen på Allmogegården utanför Gränna. Efter lunch fick vi ta del av deras berättelser och tankar om

vad Förbundet kan hjälpa unga blivande småbrukare med. Det blev bra samtal, bland annat om hur generationsskiften ska kunna underlättas. Många deltog i diskussionen om och hur förbundet ska kunna hjälpa nästa generation att få tillgång till mark att bruka.

Vi hade också besök av Familj jordbrukarna som berättade om problematiken kring djurskyddsfrågor, särskilt om hur djurskyddskontroller går till idag.

FRAMTIDEN

Vår ordförande Jonas Wangsten berättade att bla. lantmäteri frågor och gårdsförsäljning ligger med som prioriterade frågor i årets verksamhetsplan.

NYA MEDLEMMAR I STYRELSEN

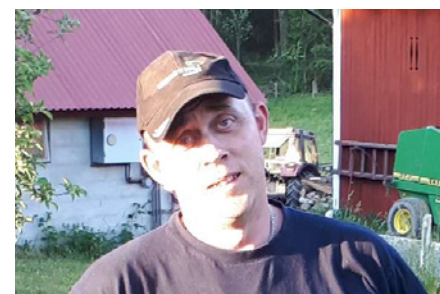
ANNIKA GUSTAVSSON, 39 år, känner många av oss redan igen, eftersom hon har figurerat i Småbrukaren flera gånger tidigare. Idag administrerar Annika tillsammans med Victoria Svensson Sveriges största reko-ring i Skövde och ytterligare tre ringar. Hon är uppvuxen på en liten gård i Västergötland och brinner för relationsmat, ”riktig mat” som hon säger.

Hennes senaste projekt är ”Reko-resurs” där hon fungerar som hjälp och stöd till producenter i ringarna. I förbundsstyrelsen vill Annika jobba med sina hjärtefrågor, som t.ex. bättre och mer lokalproducerad skolmat. Hon lyfter ofta det mättade fettets betydelse för hälsan och kämpar bland annat för smörets återtag i skolan.

ANDERS KARLSSON, 40 år, driver ett småbruk i Östergötland tillsammans med sin familj. Familjen Karlsson har amkor och spannmålsodling i liten skala, Anders arbetar även med entreprenad utanför gården. Han är mycket engagerad i frågan om det svenska lantbrukets överlevnad, bland annat har han varit drivande i Landsbygdsupproret.

Han brukar ofta påpeka att alla bönder behövs. Anders tycker att vårt förbund har ett viktigt roll att fylla, han har varit medlem i många år och verkat aktivt i sin lokalavdelning. Hans föräldrar Ulf och Anita Karlsson har varit medlemmar sedan förbundet startade.

MARIA EKHOLM, 40 år, driver Blekslättens gård utanför Frändefors i södra Dalsland tillsammans med sin familj.

Deras specialitet är delikatesser av bästa kvalitet. Exklusivt kött från tex pärlhöna, anka, kanin, vaktel, linderöds- och mangalitzagrisar. För sina fina produkter har de tilldelats utmärkelsen ”Exeptionell

Råvara” vid ett flertal tillfällen. De bästa krogarna i Sverige står på kö.

– Under säsong har vi även förädlade produkter hemifrån så som saft och sylt. Topplistikuporna hjälper våra bin att producera honung och bivax. Näst på tur står ett eget kylrum för att få ännu bättre koll på köttets mörning, säger Maria.

VICTORIA SVENSSON är 41 år och bor i Skövde med sin man och två döttrar. Hon brinner för relationsmat och administrerar ett flertal REKO-ringar tillsammans med Annika Gustafsson. Victoria anser att det behövs mer kunskap om mat och matproduktion. Tex vilken mat som är i säsong. REKO ger också en bra fingervisning om regionens självförsörjningsgrad.

– Jag är ingen producent själv. Däremot är jag en aktiv konsument och uppvuxen i en restaurangfamilj. Därifrån kommer mitt matintresse. I mitt arbete i småbrukarnas styrelse kommer jag att se på frågeställningar ur ett konsumentperspektiv. Det är viktigt att alla parter är involverade om vi ska hitta bra lösningar för framtidens matproduktion, säger Victoria.

Här kan alla medlemmar annonsera gratis. Senast den 15 augusti vill vi ha din radannons inför nästa nummer.

Skicka din radannons till info@sverigesmabrukare.se eller Småbrukaren c/o Jonas Wangsten, Åshammar Prästgården, 664 91 Grums.

KÖPES

Takbrädor, liten traktor (gärna renoveringsobjekt), stomme till en friggebod. Tjörn eller i närheten. Ring 073-99 96 737

SÄLJES

Åkdon

Fjädersvagn (trilla) och Rockard Fjädersvagn i mycket gott skick, 1900:- ca 100 år gammal och med historia. Kraftig rockard med handbroms för A-B-ponny, men skacklarna kan lätt förlängas, 2000:-. Fotografier kan skickas
Ring Stefan på 0120 61133 eller 073 8430807.

Lappgetter

Fyra killingar födda i mars 2018. Två getter och två bockar. Genbanksintyg medföljer.
Henrik Åström, Bjästa, 0660-37 68 50, henrik_astrom@hotmail.com

Göingegetter

Bock- och getkillingar från 2018 även från 2017, mycket hanterade. Finns på det småländska höglandet.
Vid intresse ring Marion 0704558287
Allmogeföreningens riktpriiser gäller.

Torp "Per-Albin-modell"

Huset är byggt 1937, helrenoverat invändigt och 90 kvm boendeyta. Kök, vardagsrum, dusch o toalett på bv. 2 sovrum på övervåningen. Källare under hela huset. Uppvärmning el och vedeldning. Kommunalt vatten och avlopp. Gäststuga på cirka 18 kvm byggd 2010. 3,6 hektar mark, merparten skog. Ekonomibygnad med ladugård, loge, snickerbod, traktorgarage m.fl. utrymmen. Gården ligger en mil utanför Junsele i Ångermanland. Begärt pris 150 000:-

För utförligare information skriv till m.oberg@live.se

Göingegetter

Vi säljer två renrasiga göingegetter och två getkillingar. Den ena geten heter Lundagårdens Signe. Hon är fyra år och väldigt tam. Vi har mjölkat henne och hon ger bra med mjölk och har bra spenar. Den andra geten heter Lundagårdens Tyra. Hon är drygt ett år gammal och har Signe som mor.

De två små getkillingarna tillhör Signe och är födda i mitten av mars detta år.

Genbanksintyg följer med.
För info/bilder ring Veronica 0704-690715 eller veronica.axelssonhotmail.com

Liten traktor

Liten traktor med ett tiotal redskap. Lastare med skopa, vändplog, sopmaskin, snöschaktblad, pallgafflar, trevägs tippvagn, timmerkärra mm. Traktorn är skattad och finns utanför Norrtälje.
Ring Benny på 011-13 05 55

Jordbruksfastighet

Mindre jordbruksfastighet belägen på småländska höglandet 5 km sydost om Eksjö. Totalt 17 ha bestående av 3 ha åker, 13 ha skog och 1 ha trädgård. Visst renoveringsbehov finnes. Dock helt ny avloppsanläggning.

För mer information kontakta Stig Rydén på 0381-108 66 eller 0730-85 86 14.

KRAV-certifierad matpotatis

Princess, Connect och Sava, 10kg 120kr, 25kg 225kr. Torbjörn Ohlsson Önnestad/Ullstorp Skåne 076-814 90 47, 044-701 07.

Stora smågrisar

Flerraskorsningar, härdiga och lämpliga till uteliv. Styckevis eller i grupp för vidare uppfödning. 700kr/st. Även hel eller ½ gris styckad och klar för frysen. Slaktade på kontrollslakteri 40kr/kg.
Anders Söberg Vollsjo/Bjälkhult Skåne 0706-706 752, 0415-421 58

RÄDDA JORDBRUKSMARKEN I KUMLA

Vi protesterar mot förslaget att bebygga bördig jordbruksmark i Kumla kommuns förslag till ny Översiktsplan, förkortat ÖP 2040.

Vi ser inte behovet av ytterligare logistikcenter då Hallsbergs logistikcenter ligger bara några kilometer söder om Kumla och Örebros logistikcenter strax norrut.

Ett logistikcenter/industriområde enligt förslaget vid Kumlas södra infart kommer att ha en starkt negativ påverkan på djur, natur och människor i området. Det skulle försätta många boende/familjer i en ekonomiskt svår situation, och det hotar ödelägga en stor areal fin åkermark som behövs för vårt jordbruk. Det är jordbruksmark som ger oss svensk mat på bordet.

ANSVARFULL UTBYGGNAD

Att i anslutning till tätorter bebygga jordbruksmark med bostäder måste ske restriktivt och ansvarsfullt. Det måste göras skillnad på bra mark och sämre mark samt byggas med hänsyn till tidigare bebyggelse.

Vi vill bevara vår fina Närkeslätt och vackra landsbygd. Vi är stolta över den och vill inte se den förstörd.

Stöd oss i kampen för bygdens, landets och planetens bästa.

ANNA-LENA JOHANSSON

ETT ANNAT SÄTT ATT TÄNKA

Mänskligheten måste successivt forma ett så ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart samhälle som det är möjligt. Då handlar det t.ex. om ekologisk odling, hållbart skogsbruk och fiske, återanvändning, minskad energiförbrukning och utfasning av farliga kemikalier. För att nå dit behöver vi ifrågasätta tillväxtsamhället, samarbeta med naturen, skapa en cirkulär ekonomi och öka människors samarbete i småskaliga gemenskaper.

Vi människor behöver en grundläggande helhetssyn på de problem som finns i världen idag. Det är en stor utmaning att nå dit men jag tror att det är avgörande för vår överlevnad.

JÖRGEN SVENSSON

Politiskt, religiöst och fackligt oberoende

Miljömagasinet

Pröva Miljömagasinet 10 veckor för 70 kr
(halvår 190 kr, helår 380 kr)
Tidningen utkommer varje fredag.

Hör av dig till
prenumeration@miljomagasinet.se.

Miljömagasinet är en motvikt mot
nyliberalism och storstadscentralism.
En oberoende grön röst.
Vi har bland annat drivit frågor som
upprustning av regionbanorna,
ett skattesystem som gynnar små
inkomsttagare (som bönder) och
återbefolkning av landsbygden.

Läs mer på miljomagasinet.se

SMÅBRUKARDAG MED MARKNAD I ÖSTERGÖTLAND

Lördagen den 1/9 kl. 10-15 träffas vi hos familjen Karlsson på Karlsgården utanför Valdemarsvik för en trevlig dag i småbrukets tecken.

Det är skyltat från E22 straxt norr om Valdemarsvik.

Varmt välkomna!

Kontakt och information:
Stefan Thorslund, 0120-61133

**Fäbodkultur och
utmarksbruk.
Betesdrift med frigående
djur i skog och fjäll.
Levande kulturarv,
Biologisk mångfald,
Lokal matproduktion -
Brukande för framtiden!**

www.fabod.nu

KONVENT MED FOKUS PÅ KVINNLIGA SMÅBRUKARE

Helgen den 1-2 september anordnas ett stort konvent i Söderhamn. Arrangörerna vill sätta fokus på de kvinnliga småbrukarnas betydelsefulla roll i den globala och lokala livsmedelproduktionen. Konventet anordnas av eleverna på Småbrukarkursen på CFL i Söderhamn. De vill visa på det starkt ökande intresset kring odling och matproduktion och samtidigt belysa det framtida behovet av nya småbrukare även här i Sverige. Syftet är också att skapa nätverk mellan människor som är, eller har ambitioner att bli småskaliga matproducenter.

Arrangörerna hoppas att helgen ska inspirera och stärka deltagarna att fortsätta producera mat och samtidigt medverka till en hållbar omställning av samhället.

ELIN WÄGNERS LÄRA

Konventet är både inspirerat av, och har lånat sitt namn - Fred med jorden – från den bok som Elin Wägner skrev 1940. Boken, som beskriver nya och hållbara sätt att bruka jorden, var ett starkt politiskt inlägg när den gavs ut och har med tiden blivit än mer aktuell.

Liksom Elin Wägner anser arrangörerna att kvinnliga småbrukare kommer att vara en viktig del av lösningen för Sveriges möjlighet att nå klimatmålen och öka landets självförsörjningsgrad. Att på olika sätt stärka och stötta denna nya yrkesgrupp kommer att vara en politisk utmaning och därför hoppas konventet på stor uppslutning från de politiska partierna.

ÄVEN MÄN ÄR VÄLKOMNA

Runt om i Sverige pågår det utbildningar inom småbruk och ekologisk odling. De flesta av dessa kurser fylls idag till största delen med kvinnor i olika åldrar. Arrangörerna hoppas och tror att helgen kommer att locka personer av båda könen som går liknade kurser eller som redan jobbar inom olika områden av småbruk, mathantverk, naturbruk eller liknande. Inbjudan gäller självklart också alla som bara är allmänt intresserade -och framför allt: engagerade!

ETT OMFATTANDE PROGRAM

Helgen i Söderhamn kommer att innehålla föreläsningar, seminarium och diskussioner kring aktuella ämnen, umgänge, god mat och musik. För att detta ska bli verklighet kommer arrangörerna att jobba för att få dit både praktiker, teoretiker, nybörjare och några kända profiler inom odling, mathantverk, omställning och klimat.

Hela konventet är kostnadsfritt och möjlighet till gratis boende i anslutande gymnastiksal finns.

FÖR MER INFORMATION

Kontakt med deltagare/arrangör:
kvinnligsmabrukare@gmail.com

Handledare: anders.persson@hufb.se,
072-715 57 82

Facebook: Sök på Småbrukarkonvent i Söderhamn eller följ länken
facebook.com/events/919069568275695/

STORT TACK FRÅN FÖRBUNDET

Till vår stora glädje har det kommit en extra stor gåva till Förbundet. Pengarna, 20000 kronor, har skänkts av Libuse Näsström från Kyrkhult i Blekinge. Libuse kom till Sverige från Tjeckien 1948. Hon har varit lärare i bla engelska och ryska. Hon älskade naturen från unga år och tycker att vårt samhälle behöver mer av praktisk kunskap – istället för en massa prat.

– Man ska tänka positivt på det småskaliga, det ska vara vettiga, konkreta tankar. Jag hoppas på ungdomarna nu, att de ska ta hand om naturen. Enligt mig finns det en växande förståelse för de här frågorna. Samarbetet mellan folk i olika länder verkar också gå åt rätt håll. Jag har länge tyckt att Småbrukarna ser saker från den rätta sidan, säger Libuse.

GÅVOR TILL FÖRBUNDET

Andersson Sven	Skurup	100
Ohlin-Skagerström	Trensum	50
Persson Gert	Löberöd	50
Thorslund Stefan	Åtvidaberg	400
Libuse Näsström	Kyrkhult	20000

GÅVOR TILL EGEN AVDELNING

Jönsson Bengt	Vinslöv	100
---------------	---------	-----

MÖTE OM BEVARANDESTÖD FÖR HOTADE LANTRASER

I april bjöd Jordbruksverket in till möte om ”Framtidens EU-stöd för bevarande av hotade lantdjursraser”. Det handlade om regler som finns idag och om föreslagna ändringar.

Målsättningen med stöden är att det ska hållas lantrasdjur i Svenskt lantbruk, den biologiska mångfalden ska öka och att djurägarna ska känna sig trygga i sitt bevarandearbete. Jordbruksverket ville veta hur många som söker ersättning, geografisk spridning, ålder på djurägarna och om ersättningsarna varit ändamålsenliga – dvs om de behövs.

Stöden ser olika ut i olika EU länder, vissa får mer stöd och andra får mindre. Sverige tillhör dem som får mindre stöd per förening. Anledningen är, enligt Göte Strid på Jordbruksverket, att Sverige har fler lantrasföreningar än de övriga EU-länderna. Programperioden löper på fyra perioder från 2016 till 2019 och då fördelas 5 miljoner per period. Under mötet fick föreningarna lägga fram sina önskemål om vad som skulle ingå i stöden.

Många av Sveriges lantrasföreningar deltog i mötet. Bland dem var Robert Eklund för föreningen Fjällkon och Ronny Olsson som representerade ett

flertal föreningar – Äldre svensk boskap, Linderödsvinet, Lanthönsklubben och Föreningen Allmogegeten. Robert Eklund tyckte att mötet var bra, det kändes som att Jordbruksverket lyssnade på önskemålen från föreningarna. Han anser att djurens egenskaper ska bevaras som de är, man ska inte blanda in något nytt. Ronny Olsson såg också positivt på mötet. Han vill ha höga stöd för handjur för att bevara populationen. Enligt Ronny är föreningarna eniga om att rasriktade stöd behövs.

MARIA BRUNÈR

SKARABORG

SOMMARUTFLYKT

På vårt årsmöte fick vi lyssna till hur familjen Ringkvist på Bossgården, Tidaholm livnar sig på 3000 kvm grönsaksodling. Vi blev alla inspirerade av växtföljden och den ändamålsenliga maskinparken.

Nu har vi möjlighet att få se odlingen mitt i säsongen. Den 1/8 kl 19 gör vi en sommarutflykt och Jonas tar oss med runt i odlingarna.

Var och en tar sig dit för egen maskin. Bossgården ligger mellan Falköping och Tidaholm i Östra Gerum. Ring Jonas på tel 0732 – 542460 om du behöver hjälp att hitta.

Var och en tar med något gott fika! Välkomna till en trivsamt kväll.

SÖDERMANLAND

SOMMAREVENEMANG

Den 7/7 besöker vi Rågö Naturreservat. Vi får se hur reservatets marker sköts med hjälp av kor, får, getter och hästar.

Kl. 16.00 samlas vi på Rågö brygga. Tag kustvägen norr om Nyköping, väg 219, följ sedan skylt mot Rågö naturreservat till höger, ca 2 km. Tag gärna med egen kaffekorg. Välkomna till en trevlig utflykt!

Den 18/8 kl.10-15 besöker vi marknaden på Julita Gärd. Här kan ni bland annat köpa växter och hantverk.

18/8 Ullfestival i Sparreholm kl.11-15.

Den 1-2/9 kl. 11-17 är det marknad i Jädersbruk utanför Arboga.

9/9 Höstmarknad i Skebokvarn kl.12-15.

Vid frågor kontakta Håkan Nyström 0155-93161.

ÖSTRA SMÅLAND & ÖLAND

SOMMARRESA

Lördag den 14 juli samlas vi kl. 9.30 hos Daphne och Anders, Törsbog 68, Mortorp. Hemresa kl. 17.30

- Under dagen kommer vi att besöka Jouke och Lauren då vi får se skogs-trädgården och deras innovativa resurssnåla boende.
- Ödevata Fiske Camp som utöver fiske- och naturturism även producerar biokol. De ska också utveckla aquaponics (fiskodling på land) och försäljning av kött och grönsaker.

Alla utvecklar sin verksamhet utifrån ett hållbarhetstänk som visar hur småbrukare kan bidra till att lösa de stora miljö- och klimatutmaningarna vi står inför.

Ta med egen fika, både till förmiddag och eftermiddag. Lunch äter vi vid Ödevata Fiske Camp – 150 kr inklusive kaffe. (Ange specialbehov vid anmälan)

Anmälan senast den 9 juli till Daphne 0480 34035, daphne.thuvsesson@telia.com

JÖNKÖPING

SMÅBRUKARDAG

Söndagen den 16 september mellan 10 och 15 anordnar Småbrukarna i Jönköpings län en Småbrukardag i samarbete med Hultagårds Bygdegårdsförening. Hultagård ligger 7 km öster om Sävsjö.

Många duktiga utställare finns på plats. Du finner både mathantverkare och konsthantverkare. Vi har ponnyridning och smådjursutställning.

Förtäring, grillat och kaffeservering. Varmt välkomna till en alltid välbesökt Småbrukardag!

SKÖRDEFEST

Lördagen den 15 sep. kl. 11.00 – 16.00 hemma hos Daphne och Anders på Ålyckan. Tema är Mat & Klimat.

Genom ett samarbete mellan flera organisationer/nätverk (Folk o frö, Småbrukarna, Mortorps intresseförening) skapar vi en mötesplats och bygger broar mellan stad och land. Småföretagare från närområdet är med för att visa/sälja sina kvalitetsprodukter, tex honung, ägg, ved, grönsaker, bröd, tvål, örtsalva, hantverk. Utöver musik och försäljning av gårdsprodukter och klimatsmart ekofika ska vi även ha andra aktiviteter: håva/fiska kräftor i ån, prata med hönsen, självplock av 'här'-producerade morötter och potatis, promenad längs den vackra Hagbyån. Alla är hjärtlig välkomna!

Mer info på www.smabrukareoso.se

SKÅNE

SMÅBRUKETS DAG

Den 21 juli gör vi ett studiebesök på Blåherremölla vattenkvarns museum. (Maglehem, väg 19)

Vi träffas kl 13 och får en 2-3 timmar lång guidning på plats av ägaren och småbrukarmedlemmen Melin.

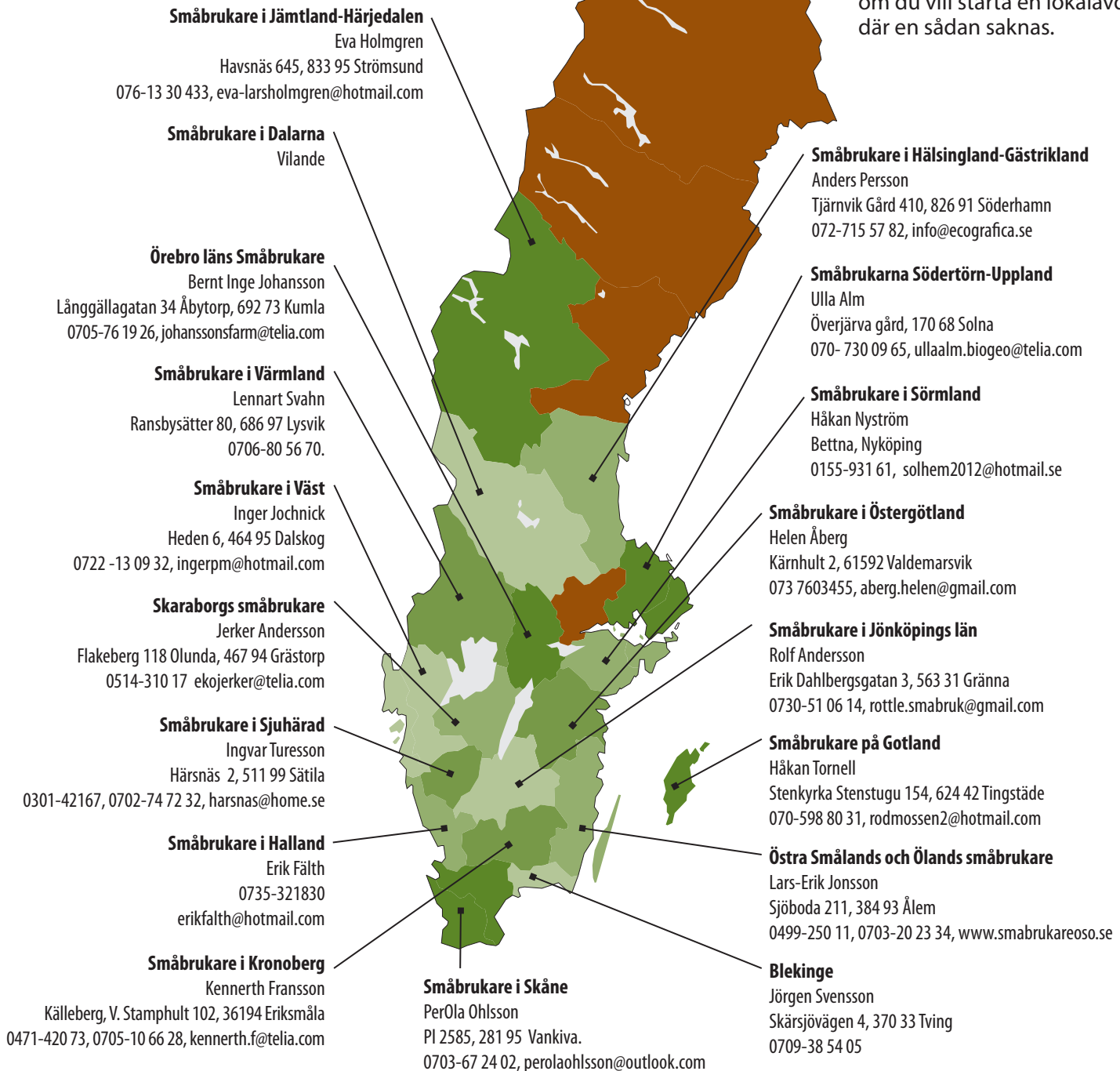
Fika köpes på plats till självkostnad. Nymalet mjöl från kvarnen säljes i olika förpackningsstorlekar.

Söder om byn ligger Blåherremölla. En liten by bestående av några hus och en 1700-talskvarn som drivs med vatten från Julebodaån. Namnet Blåherremölla kommer av det lokala uttrycket för häger, "blåherre". Kvarnen var i drift fram till 1944.

Bindande anmälan till Per Ola Ohlsson 070-36 72 402 senast den 12 juli 2018.

LOKALAVDELNINGAR

I lokalavdelningarna hittar du dina närmaste småbrukarvänner. Välkommen att kontakta förbundet om du vill starta en lokalavdelning där en sådan saknas.

WILSSONS AB

BOKFÖRINGSBYRÅ I SKARA

Vi hjälper till med:

Bokföring
Bolagsbildningar
Deklarationer
Bouppteckningar
Bodelningar
Testamenten
Bokslut
Likvidationer
Skattefrågor
Arvskiften
Årsredovisningar
Äktenskapsförord

Gunnar Wilssons
Telefon: 0511-161 65
Fax: 0511 -161 66
Adress: Parkgatan 8, 532 32 Skara
Epost: wilssonsbokforingsbyra@telia.com

SAMAP

Hushållssädeskvagnar

Mal färskt fullkornsmjöl
av bl.a. vete och råg

- malt på naturstenar
- mycket tystgående
- inget bortsiktat
- fullt hälsovärde

Ring så
berättar
vi mera!

ORBIO AB • tel: 08-767 08 85 • www.orbio.se

-Inomgårdsmekanisering-

SIKO® AB

Tillverkning och försäljning

- Stallinredning för nöt, får och gris
- Hästboxar i standardutförande och specialtillverkning
- Utgödslingssystem
- Ventilationsutrustningar
- Vattensystem, koppar och ventiler
- Rör, rördelar och pumpar m.m.
- Stort järn- och plåtsortiment
- Försäljning av betongbyggsvaror, spalt, gummibeklädnad & -mattor
- Stort tillbehörsortiment i lager

Ring eller besök oss!

273 98 SMEDSTORP • 0414-51300
info@smisthorp.com / www.smisthorp.com